

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП *SEMINARIUM
KONDAKOVIANUM: ИСТОРИЈА И САВРЕМЕНИ ПРОБЛЕМИ
У СЛАВИСТИЦИ И ВИЗАНТОЛОГИЈИ*

Београд: Дом руске дијаспоре „А. И. Солжењџин”, Филолошки факултет
Универзитета у Београду, Руски центар при Филолошком факултету,
Византолошки институт САНУ, Руски научни институт у Београду,
Славистичко друштво Србије, 26–27. март 2025.

Овогодишњи међународни научни скуп „*Seminarium Kondakovianum: историја и савремени проблеми у славистици и византологији*” привукао је велики број истраживача из различитих научних дисциплина. Уприличен поводом стогодишњице оснивања Археолошког института Н. П. Кондакова, који је најпре основан у Прагу, непосредно након смрти великог научика, да би неколико година доцније седиште Института било измештено у Београд. У тадашњој престоници новостворене јужнословенске државе, Институт је наишао на подршку водећих институција и личности. У првом реду, главни покровитељ Института био је регент Краљевине Југославије, кнез Павле Карађорђевић, али су Институту снажан ослонац давале и неке од најзначајнијих институција ондашње државе, пре свега Министарство просвете Краљевине Југославије. Овај значајни јубилеј представљао је прилику да се истраживачи још једном посвете управо оним темама које су формирале самог Кондакова као научника. Скуп је организован у Београду од 26. до 27. марта 2025. године, у организацији Дома руске дијаспоре „А.И. Солжењџин”, Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, Руског центра при истом факултету, Византолошког института САНУ, Славистичког друштва Србије и Руског научног института у Београду. На тај начин најзначајније институције српске, али и руске науке у Београду су на достојан начин обележиле један од најзначајнијих датума и догађаја у научном животу наше средине.

Коференција је, по свом садржају, подељена на две целине: славистичку и византолошку. На византолошкој сесији учешће је узело десет истраживача. Њихова излагања могу се поделити у две, тематски издвојене целине. Најпре, у питању су излагања која се тичу самог научног дела Никодима Павловича Кондакова, формирања његове школе и њеног каснијег постојања и рада, али и археолошких мисија великог руског научника, као и његовог утицаја на формирање парадигми везаних за одређена питања. То је, у првом реду, излагање Марије Лидове, која је анализирала формирање Кондаковљеве школе, њеног методолошког утемељења, као и

потоњег утицаја на историју уметности. Затим, издваја се излагање Армена Казарјана, који се бавио Кондаковљевим научним радом и промишљањима везаним за архитектуру Грузије и Јерменије, што је једно од темељних питања у научном опусу великана руске науке. Олга Бајева бавила се питањем на који начин уметност и визуелна култура формирају наше културно памћење, као и питањем формирања националих идентитета, кроз призму Кондаковљевог научног рада. Са друге стране, пак, овој групи можемо придружити и излагање Светлане Тарханове. Она је као предмет излагања издвојила значајно научно питање којим се Кодаков бавио, поготово током својих археолошких мисија у Сирији и Палестини, но изнела је запажања која бацају ново светло на овај предмет. У питању је скульптурални украс Двојних врата у подножју Храмовне горе у Јерусалиму, која су некада водила у Соломонов храм. Напослетку, ову тематску целину закључује излагање Људмиле Хрушкове, посвећено културном и научном контексту Руске империје позног XIX и раног XX века, тј. формирању научног круга који ће имати кључног утицаја на даљи рад Никодима Павловича Кондакова. У оквиру овог излагања, анализира се и рад његових најзначајнијих ученика.

Другу тематску целину конференције чине излагања која нису директно посвећена Кондаковљевом делу, већ на посредан начин обрађују управо оне тематске целине којима се он у свом научном раду детаљно бавио. Посебно се истиче група излагања посвећена историји уметности на територији Македоније, која је представљала једно од темељних научних преокупација руског научника, поготово у периоду док је живео у Цариграду, где је 1895. године формирао Руски археолошки институт заједно са Фјодором Успенским. Најпре су Ана Захарова и Светлана Маљцева представиле резултате вишегодишњег истраживања на пројекту „Уметничке традиције и црквенополитичка идеологија у средњовековној архитектури и уметности Балкана. Македонско питање”. У оквиру овог дела конференције, кроз три излагања су представљени најновији научни домети посвећени управо овој теми. Архитектуром и монументалним сликарством северно–западне Македоније од X до средине XI века бавила се Ана Захарова, архитектуру северних делова Балканског полуострва након обнове византијске власти анализирао је Светлана Маљцева, док је тематску целину посвећену македонским питањима затворила Ана Фрезе, која је тему свог излагања посветила архитектури катедралних храмова у византијским провинцијама Византије током XI столећа. Византолошку секцију конференције су закључила два излагања која су говорила о руско–српским везама током векова. Дарја Тимофејева говорила је о моделу светог владара у византијској, српској и руској традицији, где је компаративним методом покушала да утврди сличности и разлике које су се појављивале у овим различитим срединама током читавог трајања

средњег века, од оснивања средњовековних хришћанских словенских држава, до њиховог пада у српском, а формирању царства у руском случају. На самом крају конференције, Вељко Гогановић је анализирао утицаје које су штампане књиге Кијево-печерске лавре из прве половине XVII столећа имале на уобличавање иконографског програма припрате манастира Ново Хопово и односа грчких сликара према њима. Посебно се истиче питање иконографије Богородичиног акатиста, што је једна од превасходних тема Кондаковљевих истраживања, најбоље оличених у монументалном делу, *Иконографија Богородице*.

На основу свега изложеног, можемо са сигурношћу рећи да је овогодишња међународна конференција, посвећена великом руском и светском научнику, својеврсном пиониру научног бављења византијском уметношћу и практично њеном утемељитељу, Никодиму Павловичу Кондакову, на одговарајући и прикладан начин одговорила на потребу да се, поводом значајног јубилеја, његовом научном опусу још једном посвети дужна пажња, али и да се будућим истраживачима укаже на монументални значај његових истраживања и дела, која као жижак осветљавају пут истраживачима и читаво столеће након његовог упокојења.

Вељко Гогановић
Византолошки институт САНУ, Београд

Семинар посвећен Н. П. Кондакову окупио је и велики број истраживача из области славистике. Рад славистичке секције отворен је излагањем Михаила Бутирског (Државни музеј уметности народа Истока), који је представио резултате истраживања епистоларног наслеђа Н. П. Кондакова, са посебним освртом на његову преписку са И. В. Помјаловским (1882–1898). Затим је Павел Алипов (Руски државни хуманистички универзитет, Москва) говорио о перцепцији научног наслеђа Кондакова у раном СССР-у, показујући еволуцију односа према његовим радовима.

Заменик директора Института за материјално наслеђе из Санкт Петербурга Марија Медведева представила је колекцију Ј. И. Смирнова, која се чува у архивској збирци Института. Након тога Јелена Межински Миловановић (Галерија САНУ, Београд) осврнула се на личност сликара Пимена Софронова и његову сарадњу са „Семинаром Кондакова”.

Млади истраживач Даниил Бакланов из Москве одржао је излагање о транзиту интелектуалног наслеђа Кондаковљеве школе у радовима познатог историчара и културолога В. А. Рјазановског. Ениса Успенски са Факултета драмских уметности у Београду, у свом излагању показала како се „Путовање на Синај” Кондакова одразило у „синајским мотивима” поезије сребрног века.

Заједничко излагање Ксеније Кончаревић и Петара Минића имало је задатак да прикаже рад Словенског семинара Београдског универзитета у периоду од 1945. До 1955. године. Затим је Фјодор Винокуров са Масариковог универзитета у Брну говорио о методолошким принципима израде библиографије периодичних издања Владимира Лебедева. Независни истраживач Дмитриј Бураго у свом је излагању отворио питање етике и научног избора, разматрајући наслеђе академика П. П. Толочка.

Излагање Зорана Стефановића, који је представљао Српски научни центар и Научно друштво словенских уметности и култура (Београд) под насловом „Жудња за Цариградом” било је посвећено визуелном приповедању и византијској традицији у савременој поп култури. Лидија Ухтомска са Државног универзитета у Вороњежу анализирала је наративне стратегије романа К. Вагинова Рад и дани Свистонова.

Посебна секција била је посвећена животу и наслеђу Н. П. Кондакова, као и питањима руско-српских веза. Јелена Серапионова са Института за славистику Руске академије наука представила је излагање о последњем

прашком периоду у животу Кондакова, анализирајући његове научне интересе и контакте периода емиграције. Максим Шчавлински са Института за светску књижевност Руске академије наука говорио је о текстолошкој анализи есеја В. Н. Муромцеве-Буњине „Кондаков. Уз петогодишњицу смрти”, ослањајући се на необјављене архивске материјале. Представљајући Институт за светску историју Руске академије наука Михаил Бибиков разматрао је староруске ходочасничке описе Свете земље у поређењу са византијским описима Палестине. Затим је Дмитриј Полонски (Институт за славистику Руске академије наука) говорио о обнови српске историјске проблематике у СССР-у 1930–1940-их, са посебним освртом на необјављену монографију С. К. Богојављенског о руско-српским везама XVIII века.

Посебан блок је посвећен културним концептима, старословенизмима и руско-српским везама у текстовима и документима. Дорота Пазио Влазовка са Института за славистику Пољске академије наука на примеру израде *Словенског аксиолошког лексикона* говорила је о концепту породице као универзалном и културно специфичном, а Анна Кулеш са Белоруског државног универзитета разматрала је старословенизме у руској правној терминологији и потешкоће њиховог превођења на белоруски језик.

У овом блоку Институт за светску историју Руске академије наука представљала Надежда Чеснокова, која је говорила о повељама из XVI и почетка XVIII века који су руске владари упућивали српским манастирима. А Ана Вјалсова са Православног Свето-Тихоновског хуманистичког универзитета (Москва) представила је истраживање о функцијама партиципских глаголских форми у жанру иконографског описа.

Надамо се да ће овогодишњи *Seminarium Kondakovianum* послужити као пример и подстрек за будућа окупљања стручњака из области византологије, словенске историје, археологије, уметности, књижевности и језика. Тиме ће се добијати не само целовитији поглед на испитиване теме, већ и неговати успомена на великог научника који је својим делом дао велики допринос свим поменутиим научним областима.

Стефан Милошевић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
stefan.milosevic@fil.bg.ac.rs